

МОНОГРАФИЈА
НИШ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ ИЗ ТАЈНИХ АРХИВА УДБ
ДР ВЛАДИМИР ВУЧКОВИЋ

Приказ

Када се помене аутор Владимир Вучковић из Ниша, уобичајена асоцијација нас води ка приповедачу српског југа у збиркама прича „Турски аманет” (награђена Светосавским печатом), „Нишке приче” и „Заплањске приче”, које враћају сећање на заборављене ликове и догађаје југа Србије. О томе говори и његов роман „Врана у пауновом перју” (издање Службеног гласника), који слика Ниш и југ Србије у време ослободилачких ратова 1878. године. Роман доноси и другачију слику краља Милана Обреновића у вртлогу догађаја и односа са великим силама, посебно Русије, али и слику комплексности његовог сентимента. Вучковић приповедач, међутим, неоправдано је стављен испред Вучковића публицисте и историчара државе и права (Владимир Вучковић једоктор правних наука и доцент на Академији за националну безбедност у Београду). Уз обиље научних чланака, он је 2014. објавио књигу „Стара Србија и Македонија – ослобођење и уређење”, у којој је објаснио суштинске разлоге губљења правног суверенитета Србије над тим најстаријим немањинским просторима. У сложеним односима великих сила, у чијим се интересним мрежама Србија слабо сналазила, приказан је период од ослобођења 1912. године, преко објашњавања разлога стварања албанске државе, па до уклапања ових крајева у нову државу Срба, Хрвата и Словенаца, што је практично значило губљење државног идентитета Краљевине Србије и поништавање Старе Србије као географског појма.

Скоро неопажено је промакла и монографска студија Владимира Вучковића „**Ниш у Другом светском рату – из тајних архива УДБ-е**”. У овој студији аутор даје слику Ниша у Другом светском рату кроз анализу широког спектра докумената. Ради се о, до сада, недоступним документима, поткрепљеним и грађом из приватних архива потомака главних представника ЈНП „Збор” Димитрија Љотића, који је у Нишу био изузетно јак током окупације 1941-1944. године. Као снажна подршка овом раду послужили су и „Мемоари” Мирка Живановића, управника Специјалне полиције у Нишу за време Другог светског рата. Управо је једна од порука ове монографске студије указивање на последице рехабилитације Мирка Живановића који је био део нацистичког војно-полицијског управног апарата у Нишу, директно повезаног са режимом Милана Недића (поједини аутори Мирка Живановића представљају као великог интелектуалца, сликара и борца за опстанак српског народа на југу Србије,

међутим, ова студија даје другачију слику). Студија представља и доказ учешћа Недићевог апарата у прогону Јевреја, односно, ликвидацији целокупне јеврејске заједнице Ниша.

Аутор је у монографији, уз увод и закључак, као јединствену целину дао приказ поменутих догађаја. Без сувишних објашњења и коментара, аутор даје читаоцу могућност да, кроз обиље документованих података и богату фотодокументацију, створи слику о једном тешком времену, у коме је било тешко живети било како, а нарочито тешко живети часно.

У анализираним документима се, уз стање у окупираном граду и околини, даје и слика односа окупационих власти и домаће администрације према покретима отпора (Равногорском и Комунистичко-партизанском), као и стање у овом делу Србије од окупације 1941. године, па до ослобођења од стране совјетске армије. На дискретан начин, отвара се и тема каснијих, неистражених злочина југословенских комуниста, спровођених по револуционарној правди, без суда и пресуда, усмерених, између осталог, и према животима и имовини целокупног грађанског друштва у тадашњем Нишу. Отварање ове теме наговештава и нова истраживања самог аутора, али и других истраживача. Занимљиво је истаћи да су за ову тему, али и за овакав начин истраживања заинтересовани и страни издавачи, као и страни истраживачи. Привилегија аутора ове монографије је да је имао могућност да ради на документима, који до сада нису били предмет правноисторијских и општеисторијских истраживања.

У студији се може наћи и другачија слика о деловању комуниста-партизана и Равногорског покрета у Нишу, као два покрета отпора против којих је био усмерен цео немачки и бугарски окупациони војно-полицијски апарат, потпомогнут Недићевом и Љотићевом административно-војном управом. Ваља истаћи да су доскорашњи истраживачки клишеи неминовно претварани у табу-теме, што је онемогућавало прави приступ истраживачима да најкраћим путем дођу до историјске истине. Монографија Владимира Вучковића један је од сегмената мозаика стварања слике о историјској истини, ма колико она била непријатна и непожељна у садашњем и будућим историјским тренуцима и дневно политичким околностима.

Ова студија је доживела и издање на енглеском језику.